

Ferdo Gestrin

TRGOVANJE MORNARJEV IZ JUGOSLOVANSKIH DEŽEL V ANGLIJI
LETA 1504*

Beneška trgovina že od začetka 14. stoletja in dalje ni zajemala samo vzhodnega Sredozemlja (Levanto), ampak je dosegla na zahodu že tudi Anglijo in Flandrijo. V tem času so beneške oblasti to trgovino — podobno kakor trgovino proti Levanti¹ — že organizirale v obliki konvojev, ki so jih sestavljale praviloma trgovske galeje.² S pomočjo teh konvojev, ki so jih v Benetkah označevali kot »flandrijske galeje« (galere di Fiandra), je prihajalo v vzhodno Sredozemlje blago iz Anglije, Flandrije in deloma Nizozemske (flandrijsko manufakturno blago, angleško sukno in volna, tamkajšnji obrtni proizvodi in drugo), a tja so posredovali začimbe, vino, južno sadje, olje, milo, luksuzno blago, beneške tkanine in drugo. Od 15. stoletja dalje so bili ti konvoji, sestavljeni praviloma iz 4, lahko tudi 3 ali 5 galej, organizirani praviloma redno vsako leto.

Po odločitvi beneškega senata je vlada na Rialtu objavila, da bo dala določeno število državnih trgovskih galej na razpolago trgovcem za plovbo v Anglijo in Flandrijo. Od koristnikov je zaviselo, koliko ladij so organizirali za pot. Ladje je namreč vlada dajala v zakup najboljšim ponudnikom. Zakupnik (patron) ene ladje ali tudi vseh skupaj je bil dolžan potovati s konvojem. Poleg visoke zakupnine je bil zakupnik dolžan plačevati vso posadko in državne uradnike na galeji in hraniti vse ljudi na ladji. Nosil pa je tudi vse druge stroške na poti. Za vse to je moral vnaprej vročiti kapetanu konvoja določeno vsoto denarja (1600 dukatov). Zakupnik konvoja oziroma zakupniki posameznih ladij pa so imeli vse dohodke od prevoznine blaga in potnikov na ladji oziroma konvoju, kar jim je praviloma prineslo velik dobiček. Razumljivo torej, da so zakupniki pripadali sloju bogatih trgovcev, največkrat iz vrst beneških patricijskih družin.

Toda konvoju je poveljeval kapetan, ki ga je postavil senat in je za vse odločitve odgovarjal državnim oblastem. S plačo 600 dukatov za potovanje, ki jo je dal zakupnik, je moral vzdrževati oziroma plačati kaplana, pisarja in pomorskega strokovnjaka na konvoju, tako imenovanega admirala. Zakupnik je plačeval tudi dva zdravnika in dva trobentača. Državne oblasti so postavljale tudi vse druge oficirje in uradnike na ladjah (poleg zgornjih še kapetane

* Razprava je nastala ob seminarskem delu v študijskem letu 1976/77. V seminarju so sodelovali naslednji študenti: Jože Dežman, Jože Hudales, Irena Imkret-Bogataj, Anton Kalin, Branko Kandrič, Matjaž Klemenčič, Marjeta Koštomaj, Borut Križ, Anton Marguč, Marjan Matjašič, Vladimir Miladinovič, Zdenka Moravec, Mojca Pagon, Rozalija Pajntar, Jure Perovšek, Albert Pucer, Matjaž Rebolj, Irena Rink, Jurij Rosa, Marjan Rožac, Darko Viler, Tatjana Vovk, Jana Zbontar.

¹ Prim. F. C. Lane, *Fleets and Fairs: The Functions of the Venetian Muda*, v *Studi in onore di A. Saporì*, Milano 1957, str. 649 sl.

² Brzovozne ladje, namenjene za prevoz blaga velikih vrednosti, opremljene z vesli in jadri.

vsake ladje, nazornika blaga in pomorskega svetovalca ter dva pisarja na vsaki ladji).

Na vsaki ladji v konvoju je bilo 20—30 strelcev, po nekaj topničarjev in še nekaj obrtnikov za ladjedelnštvo (marangon, kalafat in izdelovalec vesel); vse je imenovala oziroma izbrala državna oblast. Tudi plače zanje, ki jih pa je poravnavaal zakupnik, so določale državne oblasti.

Poleg tega je moral zakupnik po beneških predpisih najeti za vsako galejo po 8 krmarjev (naucierii), kuharja, kletarja in odgovornega delilca hrane. Popolno svobodo pa je imel pri najemu veslačev (homines de remo), ki jih je bilo na vsaki galeji tudi do 180.³ Med posadkami »flandrijskih galej« je bilo zelo veliko ljudi iz dežel na vzhodni obali Jadranskega morja; ne samo tistih, ki so bile pod beneško oblastjo, marveč tudi globlje iz notranjosti. Na posameznih galejah so tvorili mornarji iz slovanskih dežel precejšnjo večino.⁴

Mornarji na »flandrijskih galejah« pa so imeli — podobno, kakor še marsikje drugje⁵ — pravico tovoriti s seboj določeno težo blaga. S tem blagom so nato v večji ali manjši meri trgovali na vsej poti konvoja, zlasti pa seveda na končnih postajah. V razpravi bomo prikazali delež kupčevanja mornarjev na konvoju leta 1504 po carinski knjigi iz Southamptna, ki jo je deloma objavil V. Kostić v že citirani knjigi.⁶ Ta delež nikakor ni bil tako majhen, da bi ga mogli zametavati, kakor bomo še spoznali. S tem odpiramo problem v zvezi s kvantifikacijo trgovskega prometa. Pri pomorski trgovini bi bilo namreč treba poleg trgovine poklicnih trgovcev, kjer pač imamo neposredne podatke zanj, upoštevati še delež kupčevanja mornarjev, če bi hoteli dobiti celoten obseg pomorske trgovine.

Mornarji so tega leta po omenjenem carinskem zapisu trgovali na poti iz Benetk v Anglijo, dalje na poti istih ladij iz Flandrije nazaj v Anglijo in končno iz Anglije proti Sredozemlju oziroma proti matičnemu pristanišču — Benetkam. (Morda so kupčevali tudi na poti iz Anglije v Flandrijo, vendar o tem nimamo podatkov.) Skupno število mornarjev v konvoju, ki so trgovali na celotni omenjeni poti, je bilo po carinskem zapisu 98. Pripadali so trem galejam: prva je bila kapetanska galeja konvoja, druga je bila galeja z imenom »Lyon« in tretja galeja »Country«. Velik del mornarjev iz tega konvoja, ki se je vključil v kupčevanje, je bil iz jugoslovanskih dežel, prvenstveno seveda iz primorskih krajev in dežel. Drugi so bili iz Italije, Albanije, Krfa in Francije ali Španije.⁷ Največ jih je bilo iz Črnogorskega Primorja in vir jih označuje po pokrajini⁸ ali po kraju izvora oziroma bivanja; bilo jih je 32 ali 32,32 %. Deset jih vir poimenuje po pokrajini, ker so se pač sami tako označili,⁹ osem

³ V. Kostić, Dubrovnik i Engleska 1300—1650, Beograd, SANU 1975, str. 7 sl.

⁴ Poleg tu obravnavanih ladij imamo podobno sliko tudi na beneških vojnih galejah. Leta 1484 je bilo med 174 mornarji kar blizu 70 % po izvoru iz sedanjih jugoslovanskih dežel. Prim. V. Kostić, o. c., str. 18 sl.

⁵ Po nekem dubrovniškem predpisu so smeli mornarji brezplačno natovoriti na ladjo težo 4 starov ali okoli 320 kg. Glej o tem tudi J. Tadić, Organizacija dubrovačkog pomorstva u XVI veku, Istorijski časopis 1948, str. 54 sl.

⁶ V. Kostić, o. c., str. 467—484. Carinska knjiga je pisana po sistemu enostavnega knjigovodstva v obliki dnevnika (žurnala). Na levi polovici strani je pisar pisal imena in pod njimi vrsto in množino blaga, s katerim je vsakdo kupčeval. Poleg vrste in količine blaga je pisar navedel tudi težo blaga in njegovo vrednost, vendar le-to ne dosledno. Na desni polovici strani pa je pisar zapisoval višino carine (costuma) in takse za uporabo pomola (wherffagium), ki ju je posameznik plačal za svoje blago. Na koncu vsake strani je seštevek zneska carin in takse, vendar pisar latusa ni prenesel na naslednjo stran.

⁷ Nicholo de Leon oziroma de Lyone, Victor de Lyone.

⁸ Ali »de Zetta« ali »de Mountenegro«. To poimenovanje je verjetno povezano s srednjeveško državno tradicijo.

⁹ Jeorgio de Zetto, Stephano de Zetto, Stawyo de Mountenegro, Rado de Mountenegro, Pero de Mountenegro, Powlo de Mountenegro, Damiane de Mountenegro, Dimitro de Mountenegro, Nicolo de Mountenegro.

jih je bilo iz Kotora,¹⁰ po pet iz Budve in Bara,¹¹ dva sta bila iz Paštrovičev (Rado Pastroviche, Damiano Pastroviche), eden iz Sv. Štefana (Rado de Santo Stephano) in eden iz Ulcinja (Dominico Dulceno). Iz srednje, beneške, Dalmacije je bilo osem mornarjev: po trije so bili iz Splita (Powlo de Spalato, Nicholo de Spalato in Gregole de Spalato) in Zadra (Johanne de Zaro, Jeorgio de Zaro in Simone de Zaro), eden iz Lastova (Stephano de Lowstya) in eden iz Šibenika (Pero de Sebenico) ali vsega 8,9 %. Verjetno so bili tudi mornarji, ki se označujejo po krajih Sv. Katarina,¹² Sv. Mihael,¹³ Sv. Marija,¹⁴ Gradenegro, Belesta, Loviso, Towdero,¹⁵ Capito, Calegere, Lago, Banke, Lodorin (Drim), Remere in Lustiza;¹⁶ teh je bilo 17 ali 16,66 %.¹⁷

Poleg mornarjev iz naših krajev so bili med kupčevalci tudi še dva iz Benetk (Stephano de Venecio, Andria de Venecio) in eden iz Caorle (Jeorgio de Preolle), dalje dva iz Drivasta, vzhodno od Skadra (Andria de Drivestere, Nicholo de Drivestere), ter po eden iz Skadra (Stephano de Scowtro), Krfa (Jeorgoi de Corfu) in iz Drača (Stephano de Trasso).

Za približno tretjino mornarjev-kupčevalcev nismo mogli ugotoviti etnične oziroma pokrajinskega izvora (32,32 %). V viru se namreč označujejo po očetovem imenu, po priimkih, po vzdevku ali po funkcijah na ladji (eden je bil »scalco« — skladiščnik,¹⁸ dalje kalafat, po dva pisarja in kuharja ter trije brivci).¹⁹

Poglejmo najprej kupčevanje mornarjev v Angliji; po viru je od zgoraj navedenih mornarjev tod trgovalo 40 mornarjev.²⁰ Blago so vsekakor vozili s seboj iz Benetk, kjer so svoje blago po vsej verjetnosti tudi nakupili, saj je skoraj neverjetno, da bi ga v Benetke pripeljali s seboj iz domačega kraja (razen v izjemnih primerih). Med mornarji, ki so kupčevali v Angliji, so bile glede na količine blaga in njegovo vrednostjo velike razlike. Eni so kupčevali le z eno vrsto blaga in še to v manjših količinah, drugi pa so tovorili s seboj več vrst blaga in v še kar sorazmerno velikih množinah. Ta razlika je bila morda pogojena s tem, da je del mornarjev imel v kupčevanju po Angliji že večje izkušnje in verjetno tudi večja denarna sredstva, drug del mornarjev

¹⁰ Nadalo, Nicolo, Beasso, Damiane, Johanne, Powlo, Pero, Stephano, vsi »de Catro«.

¹¹ Marco, Nicholo, Damiane, Rade in Jeorgio de Bowda; Rado, Jeorgio, Marco, Pero in Luca Den-tyuero.

¹² Sv. Katarina je verjetno znana cerkev in kraj ob reki Raši v Istri. Mornar Ivan iz tega kraja (Johanne de Sancta Katerina) je trgoval s svečniki, ki so jih morda izdelovali tam.

¹³ Sv. Mihael oziroma Sv. Mihovil je iskati ali pri Osorju (svetilnik) ali na otoku Preko ali pri Ustrinah ali pri Šibeniku ali celo pri Sečovljah.

¹⁴ Sv. Marija je verjetno kraj na otoku Braču med Sutivanom in Suho.

¹⁵ Tewdero verjetno Teodo, pristanišče ob vhodu v Boko Kotorsko. Glej G. B. Melzi, Dizionario italiano in due parti, Il scientifico, XXXII edizione, Milano 1947, str. 1174.

¹⁶ Lustiza je polotok, ki zapira na jugovzhodu Boko Kotorsko, glej Melzi, o. c.

¹⁷ To so bili: poleg Ivana iz Sv. Katarine Christophoro de Sancto Mihaelo, Nicholo in Nadalo de Sancta Maria, Vincenzo de Gradenegro, Jeorgio de Belesta, Antonio de Loviso, Thoma in Alovise de Towdero, Rado de Lustiza, Johanne de Capito, Nicholo de Calegere, Marco in Lazero de Lago, Nicholo de Banke, Lazero de Lodorin, Nicholo de Remere.

¹⁸ Scalco je oznaka za delavca v shrambi oziroma skladišču, ki razdeljuje hrano in vino. Glej N. Tommaso — B. Bellini, Dizionario della lingua italiana, vol. 5, Torino 1929, str. 594.

¹⁹ Po očetu: Francisco de Johanne, Nicolo de Johanne, Powlo de Lorenzo, Nadalyn de Jacobo. Po priimku: Nicolo Sozeno ali Socino, Francisco Vassale, Petro Torke, Roberto Pister, Francesco Tister, Dominico Colombe, Marino Brent, Stephano Porvcare, Jeorgio Beriche, Andria Bragandyn, Johanne Browe, Marco Mazeret. Po vzdevku: Nicolo Salvadigo, Grego Dadzaro. Po funkciji na ladji: Lodovico scalco oziroma scalco di galea capitanea, pisar z galeje Lyon in pisar z galeje Countery, kuharja Valentino in Bartolomeo, Francisco Barber, Lenardo Barbero, Johanne Battesta Barbere, Rado Caloffat. Tudi med njimi so bili še vedno ljudje iz jugoslovanskih krajev.

²⁰ Iz Črne gore oziroma Zete: Damijan, Stefan, Stevo, Marino, Rado, Pero, Jurij; iz Paštrovičev: Rado in Damijan; iz Bara: Rado in Jurij; iz Budve: Nikola in Marko; iz Kotora: Damijan, Pavel, Ivan, Nadalo, Nikola, Beasso; iz Zadra: Ivan in Jurij; iz Sv. Katarine: Ivan; iz Lovisa: Anton; iz Towdera: Tomaž; iz Caorla: Jurij; iz Benetk: Stefan; iz Skadra: Stefan; dalje Pavel de Lorenzo, Nadalyn de Jacobo, Stefan Lordayn, Marko Mazeret, Ivan Browe, Ivan Dominico, Peter Torke, Robert Pister, Nikola Salvadigo, brivca Lenart in Francišek, kuhar Bartolomej in skladiščnik Ludvik.

pa je bil morda na tem področju šele začetnik. V celoti pa so kupčevali kar s 17 vrstami blaga. Med njimi izstopajo zlasti milo, razne vrste sadja, olje, pa tudi sukno in preproge, ki so verjetno imeli na angleškem trgu široko tržišče. Z njimi trguje tudi večina zgoraj omenjenih mornarjev. Vrste blaga, skupno količino, težo in vrednost pripeljanega blaga prikazuje naslednja tabela.

MNOŽINA, TEŽA IN VREDNOST BLAGA MORNARJEV FLANDRIJSKIH GALEJ
NA POTI V ANGLIJO LETA 1504

Vrsta blaga	Množina	Teža	Vrednost
Milo	32 zabojev, 21 vaz, 10 vreč, 6 košar, 401,75 lib.	18.500 lib.	125 lib.
Korintske rozine	14 barigl, 12 kosov (pecia)	3.230 lib.	22 lib. 10 s. 8 d.
Slive	5 barigl, 4 vaze, 2 vreči, 1 košara, 400 lib.	2.210 lib.	16 lib. 13 s. 4 d.
Suhe fige	41 kosov (pecia)	2.150 lib.	232 lib. 4 s.
Kandirano sadje	1 barigla	24 lib.	1 lib. 6 s. 8 d.
Olje	69 1/2 barigl	1.740 lib.	375 lib. 16 s. 10 d.
Vino	2 barigli	67 lib.	?
Žima		7 lib.	1 lib. 10 s.
Poper	1 vreča	?	? 6 s. 8 d.
Nagljeve žbice		3 lib.	10 s.
Rabarbara		2 lib.	1 lib.
Preproge	21 kosov	?	10 lib. 10 s.
Sukno	47 kosov	?	6 lib. 5 s. 4 d.
Bokali	458 kosov	?	3 lib. 10 s.
Kozarci	124 kosov	?	1 lib.
Svečniki	14 (trendellis of wyr')	?	6 s. 10 d.
Ščitniki za noge	1.000 kosov	?	6 lib. 5 s.

Po teži in množini je bilo največ mila — okoli 8.825 kg —, ki so ga v Angliji potrebovali za odpravo maščob iz volnenega blaga^{20a} in ki je bilo verjetno iz Benetk, vsekakor pa iz Italije, kjer je bila proizvodnja mila tedaj zelo razširjena. To milo je bilo po carinskem zapisu vredno blizu 125 liber denarjev ali 1 1/2 denarja za libro mila. Nenavadno veliko je bilo sadja, vsekakor v suhem in deloma v predelanem stanju; služilo pa je zlasti kot postna jed. Največ je bilo korintskih rozin,²¹ a tudi suhih sliv²² in fig je bilo kar precej. V skupni teži je bilo sadja vseh vrst skupaj s kandiranim sadjem²³ za pri-

^{20a} V. Kostić, Struktura dubrovačko-engleske trgovine u XVI veku, Istorijski časopis 21 (1974) str. 32.

²¹ Prim. Grand Larousse encyclopédique en dix volumes, vol. 8, Paris 1963, str. 1013; V. Kostić, Dubrovnik o. c. str. 470 in 473.

²² V viru »proinorum«, »proynorum« in »prynorum« — V. Kostić, o. c., str. 467 sl., 469, 470, 471, 473.

²³ V viru »suket«, prihaja od succades — Prav tam, str. 471, op. 4.

bližno 3.630 kg. Po teži sledi nato olivno olje, ki je bilo najverjetneje italijan-skega, le izjemoma morda istrskega ali dalmatinskega izvora. Njegova v kilo-grame izražena teža je dosegla okoli 835 kg. Dva mornarja iz Črne gore (Štefan iz Črne gore, Damijan iz Zete) sta s seboj tovorila 21 kosov različnih preprog, verjetno domačega izvora. Prav tako je pet mornarjev, ki so bili deloma iz sedanjih jugoslovanskih krajev (Nikolaj iz Budve, Natal iz Kotora, Štefan iz Črne gore, Štefan iz Skadra in brivec Lenart), v Anglijo pripeljalo 47 kosov kameljega sukna (camelot, chamelot). V manjših množinah so mornarji pri-peljali v Anglijo dišave (popper, nagljeve žbice, rabarbaro), vina, žime, stekle-nih predmetov (kozarci),²⁴ bokalov²⁵ in svečnikov. Po številu nekaj več so zopet pritovorili ščitnikov za noge.

Skupna teža vsega tega blaga je ob teži beneške libre²⁶ (0,477) znašala nad 13 ton (okoli 28.000 liber), kar je bila že sorazmerno lepa množina blaga, še posebej, če pomislimo, da je bila natovorjena na trgovski galeji, hitri ladji s sorazmerno majhno nosilnostjo. Nepopolna skupna vrednost, ki je za del blaga ni mogoče ugotoviti, pa je presegla 795 (angleških) liber, 9 solidov in 4 denarje. Ker vemo, da je bila mesečna plača veslača na galeji 8 liber beneških denarjev, pomeni to, da je povprečno nosil vsak mornar, ki je po našem viru kupčeval v Angliji, za približno 20 liber blaga ali za vrednost približno 2 1/2 mesečne mezde.

Ko je konvoj v Southamptnu pristal in so ladje iztovarjali, so tudi mornarji s svojim blagom enkrat ali pa tudi večkrat zapustili ladjo in šli na kupčevanje. Za svoje blago so morali na carini plačati carinsko pristojbino in takso za pomol (costuma in wherffagium). Celotni znesek za oboje je dosegel vrednost 4 libre, 17 solidov in 3 1/4 denarja (za carino 4 libre, 10 solidov in 7 1/2 denarjev), kar je bilo glede na sorazmerno velike količine blaga sorazmerno malo.²⁷ Mor-narji so nato, noseč svoje blago sami ali pa so ga tovorili z živino, kupčevali po vaseh in krajih okoli Southamptna v smeri proti Londonu. Tisti, ki so imeli večje količine blaga, so morali kupčevalsko pot opraviti večkrat. Iz zapisa o plačanih carinah spoznamo, da je to izmed 40 storilo kar 13 mornarjev.²⁸

Večji del mornarjev je trgoval z enim samim blagom oziroma z več vrstami blaga, vendar v vrednosti, ki je bila manjša od 20 liber denarjev. Z eno vrsto blaga v manjših množinah je trgovalo kar 16 mornarjev,²⁹ z več vrstami blaga ali še vedno v manjših količinah pa 11.³⁰ Poglavitno blago, s katerim so ti mornarji trgovali, je bilo olje, vino, suhe fige, milo, slive, manjše količine ko-rinskih rozin, kandiranega sadja, popra, bokalov in sukna. Posamezni mor-narji pa so kupčevali s sorazmerno večjimi množinami blaga ene ali več vrst

²⁴ »Gobletis« (— gobelet): kozarci, navadno brez podstavkov, bolj visoki kakor široki in narejeni ali iz žgane gline ali iz stekla ali iz kovine; prim. P. Robert, Dictionaire alphabétique ethnologique de la langue française, 3, Paris 1966, str. 295.

²⁵ »Boccale« — posoda za tekočine, sočivje in sadje, narejena iz žgane gline. Glej G. B. Melzi, o. c., I linguistica, Milano 1946, str. 136.

²⁶ Velika beneška libra — 0,477 kg. Glej Z. Herkov, Statut grada Rijeke, Zagreb 1948, str. 113; isti, Mjere Hrvatskog Primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu, Rijeka 1971, str. 75 sl.; T. Raukar, Zadar u XV stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi, Zagreb 1977, str. 298 (točna teža libre: 0,476999 kg).

²⁷ Višina pobranih tarif je znesla komaj dobrega 0,6 % vrednosti blaga.

²⁸ Peter in Jurij iz Zete, Stevo iz Črne gore, Rado iz Paštrovičev in Natal iz Kotora po dvakrat; Damijan iz Paštrovičev, Rado iz Črne gore, Štefan iz Skadra po trikrat; Damijan iz Črne gore, skladiščnik Ludvik in Nikola iz Kotora po štirikrat (četrtič s 7 bariglami olja).

²⁹ To so bili: Ivan Browe, Štefan iz Benetk, Ivan iz Sv. Katarine, Nikolaj Salvadigo, Jurij iz Zadra, Ivan Dominico, Jurij iz Bara, Marko iz Budve, ladijski brivec Frančišek, Ivan iz Zadra, Anton iz Lovisa, Pavel de Lorencio, ladijski kuhar Jernej, Ivan iz Kotora, Štefan Lordayn in Nadalin de Jacobo.

³⁰ To so bili: Beasso iz Kotora, Jurij iz Caorla, Tomaž iz Towdera, Pavel iz Kotora, Damijan iz Kotora, Nikolaj iz Budve, Peter Torke, Nadalin iz Kotora, Marin iz Črne gore, Jurij iz Zete, Stevo iz Črne gore.

in v vrednosti nad 20 liber denarjev. Tako je Peter iz Črne gore trgoval s tremi zaboji mila (900 liber) in 4 zaboji suhih fig (208 liber) v skupni vrednosti 28 liber, 10 solidov in 8 denarjev,³¹ skladiščnik kapetanske galeje Ludvik s 5 bariglami olja, 400 bokali in 124 kozarci v vrednosti 30 liber, 8 solidov in 10 denarjev,³² Rado iz Črne gore s 7 bariglami olja, 1 bariglo in 1 vazo sliv ter z 2 zabojema suhih fig (104 liber) v skupni vrednosti 51 liber, 5 solidov in 10 denarjev.³³ Največjo vrednost blaga pa so dosegli Damijan iz Črne gore, ki je tovoril 9 zabojev in 1 vazo mila (nad 3402,5 liber), 3 barigle olja, 6 zabojev suhih fig in preprogo v skupni vrednosti 73 liber, 2 solida in 2 denarja, dalje Nikolaj iz Kotora z 8 zaboji suhih fig, 8 bariglami olja in zabojem mila (201,25 libre) v vrednosti 89 liber, 16 solidov in 8 denarji ter Štefan iz Skadra s 14 zaboji suhih fig, 2 bariglama olja, košaro (?) sliv, zabojem mila, 10 kosi sukna in manjšimi količinami popra (5 liber), nagljevih žbic (3 libre) in rabarbare (2 libri); vrednost njegovega blaga je dosegla 97 liber, 3 solide in 8 denarjev, kar je bila višina skoraj celoletne njegove mezde.³⁴

Že iz zgornjega spoznamo, da so blago pri carinjenju in plačilu takse obračunavali po transportnih, embalažnih enotah, le redko pa v kosih oziroma utežnih enotah, librah. Kot embalažna, merska in obračunska enota za tekočino (olje, vino) je služila izključno barigla (barello, barellis), narejena zelo trdno tudi zavoljo prevoza po morju. Vendar je barigla služila tudi kot utežna mera za slive, korintske rozine in kandirano sadje. Teža barigle je bila zelo različna, odvisno pač od tega, katero blago so v njej tovorili. Teža barigle olja (25 liber) je znašala okoli 12 kg, a vina okoli 68 kg. Barigla sliv je tehtala od 100 do 200 liber (okoli 48–96 kg), barigla korintskih rozin od 100 do 166 liber (okoli 48–79 kg) in celo 450 liber (okoli 215 kg), teža barigle kandiranega sadja (succades, suket) pa le neto 24 liber (okoli 11,5 kg). Posebna enota za sadje je bil »kos« (pecia, peciis), torej zaboj; v njih so tovorili zlasti fige, a tudi korintske rozine. Računali smo ga na 25 kg teže. Prav tako so slive tovorili v vrečah in košarah. Vreča (sacco, saccis) sliv je tehtala do 150 liber (okoli 71,5 kg); služila pa je tudi za tovorjenje mila, ki ga je šlo 100–125 liber na vrečo (okoli 48–60 kg), v manjših vrečicah pa so prenašali poper. Embalažna in utežna enota košara (cista, cistis) je bila verjetno pletena in so jo uporabljali za prevoz suhih sliv in tudi mila. Teža košare suhih sliv je bila do 425 liber (okoli 202,7 kg), a košara mila se je gibala od 250 do 800 liber teže (okoli 119 do 381,6 kg). V košarah so tovorili tudi sukno iz kamelje dlake in ga je šlo vanjo v našem primeru 21 kosov. Kot utežna in embalažna mera hkrati se javlja tudi vaza (bage, bages) pri tovorjenju sliv in mila. Velikost vaze je bila približno polovica barigle.³⁵ Za tovorjenje mila so uporabljali kot posebno embalažno enoto zaboj (cassa, cassis), seveda drugačnih velikosti kot za tovorjenje suhega sadja. Teža enega zaboja mila je bila od 250–500 liber (okoli 119,2–238,5 kg). Sukno in preproge so štel v kosih (pecia, peciis), bokale in kozarce, svečnike in ščitnike za noge po številu, a nekatere vrste blaga so obračunavali v librah (žima, poper, nagljeve žbice, rabarbara).

Iz Flandrije, kamor je konvoj »flandrijskih galej« nadaljeval pot, so številni mornarji zopet tovorili blago nazaj v Anglijo. Z njim so v času pristanka

³¹ V. Kostić, o. c., str. 469, 470.

³² Prav tam, str. 467, 470.

³³ Prav tam, str. 469, 472, 473.

³⁴ Prav tam, str. 467, 468, 470, 471, 473.

³⁵ Prim. G. B. Melzi, o. c., str. 99: baia — vrsta vaze, ki odgovarja približno velikosti pol barigle.

v Southamptnu, ko se je konvoj pripravljaj na povratek v domače pristanišče, kupčevali po širši okolici mesta.

Carinski zapis zaznamuje pri tem kupčevanju 27 mornarjev, vendar se je Štefan iz Kotora omenjal pri prehodu čez carino trikrat (dvakrat kot Stephano de Catro in enkrat kot Stephano de Zetta), a Peter iz Kotora dvakrat (Pero de Catro, Pero de Zetta). Največ mornarjev, ki so na tem delu poti kupčevali — 8 po številu — je bilo zopet iz Črnogorskega primorja,³⁶ po dva sta bila iz Drivasta v Albaniji (Andrej in Nikolaj iz Drivasta) in iz Jezera? (Marco de Lago, Lazero de Lago), po eden iz Šibenika in Splita (Peter de Sebenico, Powlo de Spalado), dalje iz Sv. Katarine (Johanne de Sancta Katerina), Sv. Mihaela (Christophoro de Sancto Michello), Sv. Marije na Braču (Nicholo de Sancta Maria), iz Lurdana? (Stephano de Lurdano), iz Drača (Stephano de Trasso) in iz Gore? (Nicholo de Mounte), a za sedem mornarjev ne vemo za kraj izvora.³⁷ Posamezni med njimi so bili istovetni s tistimi mornarji, ki so kupčevali že na poti iz Benetk v Anglijo.³⁸

Zgoraj navedeni mornarji so v Angliji kupčevali z najbolj značilnimi flandrijskimi vrstami robe: s tekstilijami, s tekstilnimi izdelki in z galanterijskim blagom. Med vsemi vrstami tekstilnega blaga je bilo na prvem mestu platno petih vrst. Na prvem mestu je omeniti holandsko platno, to je platno iz province Holland (bilo ga je 40 kosov z 919 vatli), sledilo je domače flandrijsko platno (15 kosov s 355 vatli), Štefan iz Črne gore je tovoril dva kosa z 41 vatli brabantkega platna, ki je bilo vredno 16 solidov in 8 denarjev, a Štefan iz Drača 20 vatlov briselskega platna, katerega cena je bila 15 solidov. Posebna vrsta je bilo poslikano platno, ki ga je tovoril zgoraj omenjeni Štefan iz Črne gore; imel ga je 2 ducata, a vredno je bilo 20 solidov.³⁹ Celotna vrednost platna je po carinskem zapisu dosegla 44 liber, 13 solidov in 4 denarje.

Ob platnu je posebej navesti kanafas (canvas), ki so ga mornarji pripeljali v Anglijo 172 vatlov v vrednosti 2 liber, 3 solide in 8 denarjev.

Platnu je po količini in vrednosti sledilo sukno. Kar 192 kosov so mornarji pripeljali v Anglijo barvanega sukna (pannus pictus), katerega skupna vrednost je bila 9 liber, 4 solide in 2 denarja (cena večinoma 1 solid za kos). Temu suknu je po količini sledilo sukno iz Ypra (iperling, imperling, v Dubrovniku znano kot ypria), bilo ga je 35 kosov, njegova vrednost pa 3 libre 5 solidov in 2 denarja, dalje kos svile (pecia sendalli) s 30 vatli v vrednosti 3 liber, dva kosa satena (pannus rasmus, rays) za 12 denarjev in kos damasta (dornix — naziv po mestu Dornek oz. Tournais) za 2 solida, končno 2 ostanka iprskega blaga v dolžini 15 vatlov za 6 solidov in 8 denarjev ter 10 vatlov neugotovljivega blaga (candelabr')⁴⁰ za 20 denarjev. Vrednost vseh tekstilij je dosegla vsoto 62 liber, 17 solidov in 8 denarjev.

Med tekstilnimi izdelki, s katerimi so mornarji kupčevali v Angliji, je na prvo mesto postaviti razna pregrinjala (coopelites, coopertoriis, cooperlet de verdure): vseh je bilo 48, od tega 25 v zeleni barvi. Cena teh pregrinjal se je gibala od 5 do 10 solidov, vrednost vseh pa je dosegla 17 liber, 9 solidov in 11 denarjev. Po vrednosti so precej zaostajala pregrinjala za klopi in za

³⁶ To so bili: Jurij iz Zete, Nadalin iz Kotora, Peter iz Kotora, Štefan iz Kotora, Rado iz Budve, Marko iz Bara in Damijan iz Budve.

³⁷ To so bili: Jeorgio Beletska, Ludovico scalco, Nicholo Sozeno, Frauncisco Vassale, Frauncisco de Johanne, Nicholo de Leon in Frauncisco Tister.

³⁸ To so bili: Štefan iz Zete, Jurij iz Zete, Peter iz Kotora, Nadalin iz Kotora, Damijan iz Budve, Ivan iz Sv. Katarine, Stefan Lordayn in skladiščnik Ludovik.

³⁹ V. Kostić, o. c., str. 477.

⁴⁰ Prav tam, str. 478.

stole (bancare, bankale pro stauro) raznih barv: vseh je bilo 54, vredni pa so bili 2 libre, 12 solidov in 2 denarja. Med tovrstnim blagom srečamo še 6 prešitih odej (quilt, quiltes) v skupni vrednosti 1 libre in 15 solidov, prevleko za prešito odejo (intima) s ceno 6 solidov in 8 denarjev, zastor za vrata (antepor/tale/), katerega cena je bila 2 solida in 6 denarjev, dalje pregrinjalo za oltar iz iprske tkanine (mappa de diaper) v vrednosti 1 solida, blazina, napolnjena s puhom (lecto de pluma) za 10 solidov in dve manjši preprogi (carpettis curtis), vredni 13 solidov in 4 denarje.⁴¹ Skupna vrednost tega blaga je bila 23 liber, 10 solidov in 7 denarjev.

Precej zvrsti je bilo raznega galanterijskega in drugega blaga. Največ med njimi je po številu bilo bucik (spenters, spenturs), 26.000 kosov, katerih skupna vrednost pa je bila le 8 solidov in 6 denarjev; z njimi so kupčevali trije mornarji. Različnih ogledal je bilo 265, vrednih 1 libro in 14 solidov. Šest ducatov očal? (spactakyllis) je tovoril en mornar, vredni pa so bili samo 10 denarjev. Ščetk (broches, brasse potle, potles), za katere ne vemo ne oblike ne čemu so služile, je bilo 16 in so jih cenili na 8 solidov in 8 denarjev. En mornar je kupčeval tudi z glavniki, ki jih je imel dva ducata za 1 solid in 8 denarjev. Mornarji so dalje kupčevali s kožami različnih vrst (pelles de speric?): vseh skupaj je bilo 304 kož in so stale 2 libre in 5 solidov. Tovorili so še 26 možnjčkov iz kože (pouches de corrio) za 9 solidov in 8 kožnih torb (bruscoriis) za 1 solid in 4 denarje. En mornar je kupčeval s perjem ali puhom (plumarun), ki ga je imel 25 liber (okoli 12 kg) in je bilo vredno 3 solide in 4 denarje. Mornar Peter iz Zete je pripeljal s seboj tri zaboje s 16 šipami, ki so bile ocenjene na 3 libre in 4 denarje. Med tovrstnim blagom je bilo še 32 svečnikov (candelabris) za 3 solide in 4 denarje, ducat škatlic za peresa (calomeris) za 10 denarjev, 6 nizkih biserov (ropis preculorum, perle) za 6 denarjev, 48 ducatov čipk (lass' filij), ki so bile vredne 1 solid in 6 denarjev, 45 liber (okoli 21,5 kg) preje (flex) za 5 solidov in 10 denarjev ter 1 ducat neznanega blaga (pior') za 10 denarjev. Posebej je omeniti še dva zaboja mila v skupni teži 900 liber (okoli 429 kg), ki je bilo ocenjeno na 6 liber. Z njim je kupčeval mornar Štefan iz Kotora, ki je šel, kakor smo že spoznali, na tem delu poti trikrat prek carine.⁴² Vrednost te skupine blaga je dosegla 13 liber, 8 solidov in 2 denarja.

Celotna količina blaga, s katerim so mornarji kupčevali v Angliji po poti v Flandrijo, je bila po carinskih zapisih ocenjena na 99 liber, 16 solidov in 5 denarjev.

Tudi na tem delu poti so bile velike razlike glede na množino blaga, s katerim so posamezni mornarji kupčevali, a tudi glede na njegovo vrednost. Najmanjše vrednosti blaga so imeli Frančišek, sin Ivana (zeleno pregrinjalo in pregrinjalo za klop, oboje za 10 solidov), Štefan iz Drača (20 vatlov briseljskega platna za 15 soldiov) in Nikolaj iz Drivasta v Albaniji (dva pregrinjala, kos iprskega sukna, pregrinjalo za klop in 10 ducatov zrcal, vse skupaj vredno 18 solidov). Z največjo količino blaga in vrednostjo pa je kupčeval Štefan iz Zete, ki je imel na tej poti vloženih 24 liber in 3 solide. Njemu so sledili Peter iz Kotora z 8 librami in 8 denarji, Franc Vassele s 6 librami in Jurij iz Črne gore s 5 librami, 11 solidov in 10 denarjev vloženih sredstev. Vsi drugi na tem delu poti trgujoči mornarji so se glede višine vrednosti blaga, s katerim so

⁴¹ Prav tam, str. 474–479.

⁴² Prav tam, str. 475, 476, 479.

kupčevali, zvrstili med vrednostmi od 1 libre in 8 denarjev do 4 libre 19 solidov in 9 denarjev.

Ko so se ladje »flandrijskega« konvoja vračale v Sredozemlje oziroma v beneško pristanišče, je nanje naložilo svoj tovor tudi 64 mornarjev, od katerih so nekateri natovorili toliko blaga, da so šli po dvakrat in celo po trikrat prek carine (Dimitrij iz Črne gore, Rado iz Sv. Štefana in Jurij iz Bara, Nadalin iz Kotora trikrat). Med njimi jih je bilo pa kar 25, ki so kupčevali tudi na prvih dveh delih poti konvoja.⁴³ Tudi pri kupčevanju na tem delu poti so prevladovali mornarji iz sedanjih jugoslovanskih dežel in med njimi zopet tisti iz Črnogorskega primorja, ki jih je bilo 21.⁴⁴ Mornarjev, ki so bili po izvoru izven sedanjih jugoslovanskih dežel in so se vključili v trgovino na tej poti, je bilo manj (taki so bili Nikolaj iz Drivasta, Lazar od Drima, Andrej iz Benetk, Jurij iz Krfa, Valentin Coggo, Vincenc de Gradenegro? in pisarja na galejah Lyon in Country in drugi).

Tako kakor na poti iz Flandrije v Anglijo so tudi na poti iz Anglije domov mornarji tovorili prvenstveno tekstilije, zlasti angleško sukno, ki je bilo tedaj že celo cenejno na evropskem trgu. Poleg tekstilij so prek carine vkrcali na ladjo le strojene kože (usnje?), telečje kože in kositrne posode. Vrste blaga in na ladjo vtovorjene količine prikazuje naslednja tabela:

Kersey	317,5 kosov	Cottons	6 kosov
Panno largo	20 kosov	Corrio tannato	146 kosov
Panno curto	21,5 kosov	Pellium vitulin.	
Panno	1,5 kosa		145,5 duc. = 1.746 kosov
Bridgwater	22 kosov	Vasorum electr.	75 kosov
Northern	4 ducate = 48 kosov		

Tekstilnega blaga je bilo torej kar sedem vrst. Daleč je prevladovalo s 317 1/2 kosi angleško sukno »karasje« (kersey, carisee, calisee). To je bilo ozko sukno (1 yard — 0,915 m) raznih kvalitet, ki je bilo precej razširjeno tudi v jugovzhodni Evropi.⁴⁵ Bilo je bolj grobe izdelave v različnih barvah oziroma barvnih progah, največkrat modre barve; po progah v blagu je bil nekoliko podoben gaberdenu, le da je bil grob. Dolžina kosa je bila približno 17 yardov (15,455 m), težak pa je bil 22 liber (okoli 10,5 kg).⁴⁶ Samo to sukno je tehtalo nad 3.300 kg. Za dobro tretjino te količine so mornarji tovorili drugega sukna raznih vrst. Na eni strani je bilo to sukno, ki ga je vir označeval kot ozko sukno oziroma sukno (pannus curtus, pannus) in je bilo široko blizu 1 yarda (carina zanj je bila od kosa 2 denarja). Na drugi pa sukno z oznako široko sukno (pannus largus): to je bilo široko dva yarda in je kos meril 24 yardov, težko pa je bilo 66 liber (okoli 31,5 kg). Tudi zanj je bila carina po 2 denarja

⁴³ To so bili: Nikolaj de Leon (Lyon), Marco de Lago (Jezero?), Rado de Montenegro, Pavel iz Kotora, Jurij iz Zete, Nikolaj iz Drivasta, Marko iz Bara, Štefan Lordayn, Robert Pister, Pavel de Lorencio, Jurij iz Bara, Rado iz Budve, skladiščnik Ludovik, Štefan iz Drača, Nadalin iz Kotora, Peter iz Zete, Peter iz Šibenika, Ivan iz Zadra, Rado iz Zete, Ivan iz Sv. Katarine, Nikolaj iz Budve, Štefan iz Zete, Nikolaj Sozeno, Nikolaj iz Sv. Marije, Anton iz Lovisa.

⁴⁴ Poleg že v op. 43 naštetih še: Rado iz Črne gore, Lazar od Drima, Pavel iz Zete, Rado iz Sv. Štefana, Peter in Luka iz Bara, Nikolaj in Jurij iz Budve, Dimitrij iz Črne gore, Alojzij iz Towdera, Ivan iz Zete in Dominik iz Ulcinja. Iz srednje Dalmacije pa so bili: Nikolaj iz Splita, Nadalin iz Sv. Marije na Braču, Jurij iz Zadra, Gregole iz Splita, Peter iz Šibenika, Ivan in Simon iz Zadra.

⁴⁵ Prim. F. Gestrin, Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 15. do konca 16. stoletja, Ljubljana 1965, str. 163; isti, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem, Ljubljana 1972, str. 63, 69 sl.; V. Kostić, Struktura, o. c., str. 34 sl.

⁴⁶ V. Kostić, Dubrovnik o. c., str. 126.

od kosa (za karasje pa so plačali po 2 denarja od 3 kosov).⁴⁷ Dalje so mornarji kupčevali s suknom, ki ga vir označuje kot »bridgewater«. To je bilo sukno, ki je sodilo v zvrst ozkih tkanin; kosi tega blaga so bili dolgi okoli 23 do 25 yardov in težki okoli 34 liber (16,2 kg).⁴⁸ Sukno vrste »cotton« je bilo volneno blago, čeprav je nosilo to ime. V našem primeru je bilo vedno le v polovičnem kosu, to je dolgo kakih 16 yardov, široko pa le $\frac{3}{4}$ yarda. Posebej je omeniti še irsko sukno (northern), katerega kos je meril približno 12–13 yardov in so ga mornarji tovorili v ducatih. Toda poudariti je treba, da so mornarji v ne ravno redkih primerih nakupili sukno slabše kvalitete, zlasti tako, ki ni bilo po vseh pravilih in najboljše pristrizeno in so se na njem poznale proge višjih dlačic. Tako blago je bilo »vergata« in vir je to vedno tudi označil.⁴⁹

Poleg sukna so mornarji na poti iz Anglije proti domu vkrcali še nekaj drugega blaga. Sorazmerno veliko je bilo strojenih kož oziroma usnja (corio tannato) in telečjih kož (pellium vitulinarum): prvih 146 kosov a drugih 145,5 ducatov ali 1.774 kosov. Ob njih so vozili s seboj samo še kositrne posode, blago, ki so ga v Sredozemlju zlahka prodajali in ki je bilo pogosto del tovara tudi poklicnih trgovcev. Izdelovali so jih iz posebne zlitine kositra in svinca, ki se je dala lepo oblikovati in je imela srebrni sijaj. Te posode sta tovorila samo dva mornarja: Jurij iz Zete 50 in Alojz iz Towdera 25, vrednost teh posod pa je bila 20 solidov (1 libra).

Vrednost vsega blaga na tej poti moremo le približno oceniti, ker razen cene za kositrne posode carinski zapis ni zajel cen. Toda če kos vseh vrst blaga vrednotimo po ceni kosa karasjeja, a ta je bila v prvi polovici 16. stoletja v Angliji okoli 1 libre, je bilo vse blago vredno okoli 435 liber. Celotno količino usnja bi glede na višino carine mogli oceniti na okoli 40 liber, a telečje kože na približno 50 liber. Celotna vrednost na tej poti na galeje naloženega mornarskega blaga bi bila torej okoli 526 liber. Do približno enake vsote pridemo tudi, če ocenjujemo celotno vrednost blaga po pobrani carini, ki je dosegla 2 libre 10 solidov 7 denarjev. Po izračunu na podlagi vrednosti blaga in višine pobrane carine za blago iz Benetk v Anglijo pridemo do vsote okoli 500 liber.

Na tej poti je bilo blago, s katerim so kupčevali mornarji, mnogo bolj enakomerno porazdeljeno na vsakega kakor na ostalih dveh poteh. Veliko mornarjev je tovorilo s seboj le po en ali dva kosa sukna ali po nekaj kosov usnja ali po nekaj ducatov telečjih kož. Le posamezniki so tovorili tudi večje množine blaga. Le posamezniki so tovorili tudi večje množine blaga. Tako je Rado iz Budve vkrcal na ladjo dve bali sukna, v katerih je bilo 79 kosov karasjeja in poldrugi kos kratkega sukna.

Sukno, kože, kositrne posode in usnje so šteli v kosih. Vendar so blago praviloma tovorili v balah (bala) in balicah (baleta): v prvi je bilo lahko 32 kosov sukna, zlasti karasjeja, pa tudi do 48 kosov, v drugi pa npr. 5–20 kosov karasjeja. Toda sukno, a tudi kože, so včasih vezali v sveženj (fardelo). Vanj je šlo npr. 9, pa tudi manj (6–8) in precej več (26) kosov sukna, telečjih kož pa je šlo v sveženj 10 ducatov, v katerih so jih na splošno obračunavali. Flandrijsko sukno pa so v kosih merili na vatle (na kos je šlo 24–30 vatlov).

Celotno težo blaga, s katerim so mornarji kupčevali na vseh treh poteh »flandrijskih galej«, moremo računati na kakih 25 ton. Vrednost tega blaga pa je dosegla približno 1.421 liber (po posameznih poteh 795 liber 9 solidov

⁴⁷ Prav tam, str. 494 sl.

⁴⁸ Prav tam, str. 129.

⁴⁹ Prav tam, str. 481.

in 4 denarje, 99 liber 16 solidov in 5 denarjev, okoli 526 liber). Ker so vrednost računali v angleških librah (torej funtih, šilingih in penijih), a ta je bila v prvi polovici 16. stoletja enaka $3\frac{1}{2}$ beneških dukatov,⁵⁰ je bila v njih izražena vrednost obravnavanega blaga dosegla okoli 5.000 dukatov. To je pa že kar velika vrednost vloženih sredstev.

Zavoljo boljše predstave o obsegu kupčevanja mornarjev na »flandrijskih galejah« pogledimo primer količine blaga, ki so ga poklicni trgovci vkrcali v Southamptnu v Angliji na ladjo dubrovniškega ladjarja in trgovca Marina Gučetića leta 1531 na poti proti Sredozemlju.⁵¹ Dubrovnik je imel v tem obdobju v poklicni trgovini z Anglijo med vsemi kraji na vzhodni obali Jadranskega morja edinstveno mesto, saj je le on imel neposredne pomorske in trgovske zveze z otokom. Še več, v tem času so dubrovniške zveze z Anglijo tako porasle, da so imele posamezne dubrovniške trgovske rodbine in družbe v Londonu, kjer je bila kar majhna dubrovniška kolonija, in v Southamptnu svoje rodbinske člane, ki so trgovali kot zastopniki ali povsem samostojno. Ena izmed njih je bila tudi trgovska hiša Gučetić (poleg npr. Menčetić, Sorkočević).⁵² Posamezni, vendar ne ravno redki, dubrovniški brodarji pa so opravljali nekako linijsko plovbo med Anglijo in Sredozemljem. Primer takega posla nam je ohranil carinski zapis blaga, vkrcanega na ladjo Marina Gučetića. Ladja je bila tipa nave, verjetno dubrovniške izdelave.⁵³ To so bile trgovske ladje večjih in velikih nosilnosti, ki so jih Dubrovčani dobavljali iz ladjedelnic v Gruziji in Korčuli.

Na to ladjo, za katero je moral Marin Gučetić, ker je bila zasidrana v pristanišču (Southampton), plačati 4 denarje posebne takse (anceragium), so naložili svoje blago poleg lastnika še številni drugi koristniki, vsekakor večinoma trgovci, 36 po številu. Le-ti so bili deloma iz Londona — bilo jih je deset — in se praviloma označujejo kot »liber Londini«,⁵⁴ iz Southamptna je bil izvoznik John Mill, ki pa je na ladjo natovoril le malo blaga, iz Newberyja, mesta okoli 100 km zahodno od Londona ob reki Kennet, je bil John Wynchecome, a Anglež je bil tudi Viljem (Willelmo), ki je bil verjetno faktor škofa iz Winchestra. Dalje so na ladjo naložili blago trgovci iz Italije. Iz Benetk sta bila Julij de Babalio in Jeronim da Molino, ki je bil v tem času beneški konzul v Londonu. Iz Firenc sta bila Ivan Giralardi, florentinski konzul v Londonu, in Janez Krstnik Guidotti. Iz Genove je bil trgovec Nikolaj, sin Marina de Egra, ki je prebival tedaj v Southamptnu, a iz Gradeža je bil Frančišek de Grade.⁵⁵ V vrsti teh tujih trgovcev, ki so seveda prevladovali, so na ladjo vkrcali blago poleg patrona Marina Gučetića (Maryn de Goge) še posamezni

⁵⁰ Prav tam, str. 191.

⁵¹ Prav tam, str. 500–511; prim. še V. Kostić, *Struktura o. c.* str. 29 sl.

⁵² Prav tam, str. 180 sl., 203 sl.

⁵³ Prim. J. Tadić, *O pomorstvu Dubrovnika u 16 i 17 veku*. V zborniku *Dubrovačko pomorstvo*, Dubrovnik 1952, str. 178; J. Luetić, *1000 godina dubrovačkog brodarstva*, Zagreb 1969, str. 29.

⁵⁴ Glej tabelo, kolono A pod LL.

⁵⁵ Glej tabelo, kolona A pod štev. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

^{55a} V rubrikah »B«, »C«, »D«, »E« in »F« so zajeti v istem vrstnem redu kosi karasjeja, volnenega sukna »cotton«, širokega sukna (pannus curtus), sukna (pannus) in sukna vrste »bridgewater«. V rubriki »G« zaporedne številke pomenijo: 1) trakovi (strettes): 14 ducatov, 2) kositrne posode: 2 barigli po 200 liber, 3) kositer v kosih (peciis stanni): 126 kosov, 4) kositrne posode: 2 barigli po 200 liber, 5) isto: 1 barigla po 200 liber, 6) lahka volnena tkanina (lynings): 340 kosov, 7) strojene kože, usnje (corris tannatis): 92 kosov, 8) frizijsko sukno: 7 kosov, 9) grobo platno, kanafas: 600 kosov, 10) strojene kože, usnje: 7 kosov, 11) ozko sukno (pannus strettus): 2 kosa, 11a) sukno iz zahodnih delov Anglije (Westerns, »West Countrycloth«): 6 kosov, 12) kositer v kosih: 140 kosov, 13) kositer (stanni): 17 barigel po 100 liber, 14) »Testokys« — vrsta volnene tkanine: 100 kosov, 15) »Statuttes« — vrsta volnene tkanine: 50 kosov, 16) trakovi, 1 ducat, 17) kositer v kosih: 3 kosi, 18) volneno blago, ki ni odgovarjalo predpisom (pannus bastardus), 58 kosov, 19) lahka volnena tkanina (lynings): 48 kosov, 20) lahka volnena tkanina: 160 kosov, 21) kositrne posode: 1 barigla po 200 liber. Cast. — Custuma — carina v librah, solidih in denarjih. Wher. — Wherffagium — taksa za uporabo pomola v solidih in denarjih. Cran. — Cranagium — taksa za uporabo pristaniških dvigal v solidih in denarjih.

drugi trgovci iz naših krajev: to so bili Jerko Džurdžević (Jeronima George), verjetno iz Dubrovnika, Frane Kabužić (Francisco Caboka), Drago Gučetić (Drago de Goge), vsekakor iz Dubrovnika, in Filip iz Bara (Phillype Isbara /sic!/.⁵⁶ Za drugih 13 oseb nismo mogli ugotoviti, od kje so bili. Vendar je med njimi še vedno bilo tako nekaj italijanskih trgovcev (npr. Ivan Demenete, Gašpar Vinsent, Angelo Quygardyn) kakor tudi nekaj trgovcev iz naših dežel (npr. Luka Lukarić /Luca de Lucare/, Andrija Capella, Andrija Otrecito). Nekaj kosov blaga je imel na ladji tudi ladijski pisar (skrevano de naue).⁵⁷

Večina teh trgovcev je trgovala s sorazmerno velikimi množinami blaga, le manjši del, predvsem so to bili angleški trgovci, je vkrcal na ladjo manjše količine robe. Skoraj celotni tovor ladje so sestavljala raznovrstna angleška sukna — med njimi je bilo le 7 kosov frizijskega sukna (pecias 7 frisis). Vsega sukna, med katerim je karasje daleč prevladoval, je bilo 22.325 kosov. Poleg sukna so tovor na ladji sestavljale še kositrne posode, kositer v kosih (pecies stanni), strojene kože in razni trakovi. To blago je bilo ob velikih množinah sukna v veliki manjšini. Saj so kositrne posode tovorili le štirje trgovci v skupni množini 9 baril po 200 liber, prav tako so tudi kositer v kosih — 17 barigel in 269 kosov — vkrcali štirje trgovci. Z usnjem (99 kosov) sta trgovala sam patron Marin Gučetić in Luka Lukarić. Celotni tovor po trgovcih in po množinah blaga, katerega so naložili na Gučetićevo ladjo, prikazuje zgoraj navedena tabela.

Cene celotnega tovara po carinskem zapisu ne moremo določiti v vsej njeni konkretnosti. Ker ni podatkov za to, moremo vrednost blaga le približno oceniti. Če vzamemo, da je bil kos sukna vreden 1 libro,⁵⁸ potem je bilo na ladji za okoli 22.500 liber oziroma 78.750 beneških dukatov blaga.

Iz primerjave zgornjih podatkov moremo ugotoviti — zlasti še, če upoštevamo, da je bilo na brzovoznih trgovskih galejah število mornarjev mnogo večje (doseglo je 80—180 mož) kakor na običajnih trgovskih, tovornih ladjah največjih nosilnosti (30—40 mož),⁵⁹ da je bilo kupčevanje mornarjev v primerjavi s poklicno trgovino sorazmerno majhno. Primerjajmo samo množini blaga mornarjev in poklicnih trgovcev na isti poti, ki jo je opravila Gučetićevo ladja: pri suknu je bilo razmerje kar 51-krat večje v korist poklicne trgovine, pri vrednosti celotne množine blaga pa okoli 44-krat večje v isto korist. Nekoliko nižje je razmerje plačanih carin; toda treba je upoštevati, da so bili Angleži na carinski postaji praviloma carine prosti. Mornarji so za svoje blago pri odhodu iz Anglije plačali 2 libre, 10 solidov in 7 denarjev carine, a trgovci na Gučetićevo ladjo 64 liber in 1 denar: razmerje je tu skoraj 1 : 25. Vendar je treba poudariti, da kupčevanje mornarjev nikakor ni nepomembno. Kajti vsota okoli 5.000 beneških dukatov, ki jo izkazuje vrednost blaga v okviru kupčevanja mornarjev na celotni poti »flandrijskih galej« ni zametavanja vredno. Zlasti še ob ugotovitvi, ki jo nakazuje primerjava vrst blaga, namreč, da je blago, ki so ga tovorili mornarji, še zlasti na poti iz Anglije v matično pristanišče, v glavnem istovetno z blagom, s katerim so trgovali poklicni trgovci.

⁵⁶ Glej tabelo, kolona A pod štev. 3, 4, 5, 12, 13; prim. V. Kostić, o. c., str. 501 op. 56, 510 op. 69, 511 op. 72.

⁵⁷ Glej tabelo, štev. 3, 9, 26, 33, 35, 36, 37.

⁵⁸ V. Kostić, Dubrovnik o. c., str. 191.

⁵⁹ Prav tam, o. c., str. 18 sl. in tu obravnavani vir; Z. Sundrica, Dubrovačko pomorsko pravo. Prijevod sedme knjige Dubrovačkog statuta, Dubrovnik 1972, str. 10, 14 sl.

Iz tega prikaza posegov mornarjev v trgovanje sledi zaključek, da je treba pri kvantifikaciji pomorske trgovine upoštevati tudi njihov delež v tej dejavnosti. Ta pa bi mogel znesti na vsaki ladji tudi do nekaj odstotkov množine oziroma vrednosti blaga. Šele to bi nam dalo bolj točno podobo o obsegu pomorske trgovine nasploh.

Summary

TRADING OF SAILORS FROM THE YUGOSLAV COUNTRIES IN ENGLAND IN 1504.

Sailors on the Venetian convoy of the »Flandrian galleys« had the right — like in many other ports — to bring with them certain quantity of goods. The author discusses various aspects of this trading of sailors on the basis of documents made by customs' officials at Southampton. A number of sailors came from the Yugoslav countries, and notes were made upon their arrival to and departure from England, as well as on their return to England from Flanders. The author concludes the article by stressing the fact arrived at on the basis of the analysis performed, that this trading cannot be neglected, although it is small if compared with professional trading. When quantitative analysis of sea trading is made the share of sailors in this activity should necessarily be taken into account.